

शोधनिर्देशक
महानन्द जोशी
उपप्राध्यापक, त्रि. वि.

दाङ-तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दुस्रो पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

मेघलाल भुषाल
परीक्षा रोल नं. : ३८४८/२०६५
रजि.नं. : ६-३-५५-९९८-२००६
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपालगन्ज, बाँके
वि.सं. २०६९

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र मेघलाल भुषालले यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'दाङ-तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण' नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति- २०६९।

ई.सं.-

शोधनिर्देशक

महानन्द जोशी

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

विभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगञ्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र मेघलाल भुषालद्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'दाङ-तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण' नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निम्ति स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

.....
महानन्द जोशी
शोधनिर्देशक तथा विभागीय प्रमुख

.....
बाह्य परीक्षक

मिति- २०६१।

ई.सं.-

कृतज्ञताज्ञापन

‘दाङ-तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण’ शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह नेपाली विषय दोस्रो वर्षको दसौँपत्र पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि शोधनिर्देशक तथा विभागीय प्रमुख गुरु उपप्राध्यापक महानन्द जोशी ज्यूको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । आफ्नो अमूल्य समय दिई सल्लाह, सुझाव, मार्गनिर्देशन तथा परिष्कार परिमार्जन पनि गरिदिनुहुने शोधनिर्देशक श्रद्धेय गुरुप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । गुरुको सहयोगप्रति सदैव ऋणी रहनेछु ।

शोधपत्र तयार गर्ने समयमा सामग्री, सल्लाह, सुझाव दिई सहयोग प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरुहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

मेरो उज्ज्वल भविष्यको कामना गर्ने र अगाडि बढ्न प्रेरणा प्रदान गर्ने पुजनीय पिता र माताप्रति पनि आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । मलाई हरेक कुरामा सहयोग पुर्याई सुझाव, सल्लाह प्रदान गर्ने मेरी जीवनसङ्गिनीप्रति कृतज्ञ छु ।

शोधकार्य टाइप तथा सेटिङमा सहयोग गर्ने न्यू लुम्बिनी पुस्तक पसल, नेपालगन्जका सञ्चालक सविन लुईटेललाई धन्यवाद दिँदै यस शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्व विद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली विभाग महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

२०६९।

मेघलाल भुषाल
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगन्ज, बाँके
२०६९

विषयसूची

पेज नं.

परिच्छेद : एक

शोध परिचय

१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ शोध प्रयोजन	१
१.३ विषय परिचय	१
१.४ समस्याकथन	२
१.५ शोधपत्रको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.७ अध्ययनको औचित्य	४
१.८ अध्ययनको सीमाङ्कन	४
१.९ सामग्री सङ्कलन विधि	४
१.१० शोध विधि	४
१.११ शोधपत्रको रूपरेखा	४

परिच्छेद : दुई

लोककथाको सैद्धान्तिक परिचय, नेपाली लोककथाको सङ्कलन र अध्ययन परम्परा

२.१ लोककथाको परिचय	६
२.२ लोककथाको परिभाषा	७
२.३ लोककथाको स्वरूप	९
२.४ लोककथाका तत्वहरू	१०
२.४.१ लोकतत्व	११
२.४.२ आख्यानतत्व	११
२.५ लोककथाका विशेषताहरू	१४
२.५.१ लोकमानसको अभिव्यक्ति	१५
२.५.२ बोधगम्य भाषा	१५
२.५.३ मनोरञ्जनात्मकता	१५
२.५.४ उपदेशात्मकता	१५

२.५.५ रचनाकार अज्ञात हुनु	१५
२.५.६ आदि-अन्त्यमा विशिष्ट कथन	१६
२.५.७ विषयगत विविधता	१६
२.५.८ सामाजिकता	१६
२.५.९ काल्पनिकता	१६
२.५.१० भाग्यवादी प्रवृत्ति	१६
२.५.११ धार्मिक विश्वास	१७
२.५.१२ थरीथरीका सहभागी	१७
२.६ लोककथाको वर्गीकरण	१७
२.६.१ सामाजिक लोककथा	१९
२.६.२ ऐतिहासिक लोककथा	१९
२.६.३ सांस्कृतिक तथा धार्मिक लोककथा	२०
२.६.४ पौराणिक लोककथा	२०
२.६.५ अतिरञ्जित लोककथा	२०
२.६.६ पशुपंछी सम्बन्धी लोककथा	२०
२.६.७ विविध लोककथा	२१
२.७ लोककथा र आधुनिक कथा	२१
२.८ नेपाली लोककथाको सङ्कलन र अध्ययन परम्परा	२२
२.८.१ पृष्ठभूमि	२२
२.८.२ नेपाली लोककथाको सङ्कलन परम्परा	२३
२.८.३ नेपाली लोककथाको अध्ययन परम्परा	२५
२.८.४ निष्कर्ष	२९

परिच्छेद : तिन

दाङ-तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन

३.१ तुलसीपुर नगरपालिकाको परिचय	३१
३.२ तुलसीपुर नगरपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन	३२

परिच्छेद : चार
सङ्कलित लोककथाहरूको वर्गीकरण एवं विश्लेषण

४.१ सामाजिक लोककथा	५५
४.२ धार्मिक तथा सांस्कृतिक लोककथा	५५
४.३ रिस-डाहका लोककथा	५५
४.४ उपदेशात्मक लोककथा	५६
४.५ अतिरञ्जित लोककथा	५६
४.६ पशुपंछी सम्बन्धी लोककथा	५६
४.७ विविध लोककथा	५६
४.८ सङ्कलित लोककथाहरूको विश्लेषण	५७
४.९ निष्कर्ष	११०

पाँचौँ परिच्छेद

उपसंहार

१११

सन्दर्भसामाग्री